

Şagirdlərdə kitaba marağı, mütaliə vərdişlərini necə formalaşdırıram

Bikə ALLAHVERDİYEVA,

*Saathı rayonu Ələddin Şüküroğlu adına Varxankənd kənd orta məktəbinin Azərbaycan dili və ədəbiyyat müəllimi,
"Ən yaxşı müəllim" müsabiqəsinin qalibi*

Hər bir dövrün özünəməxsus xüsusiyyətləri, qanunauyğunluqları olur. Yaşadığımız dövr informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının cəmiyyətin həyatına təsiri, insan biliyinin dərinləşdirilməsi üçün mənəvi müxtəlifliyi və genişliyi baxımından diqqəti cəlb edir. İndi yetişən yeni nəslin maraqlarını təmin etmək, onlara fənni sevdirmək müəllimdən yüksək pedaqoji ustalığı və sərişmə, istedad, novatorluq və s. keyfiyyətlər tələb edir. Müəllim çalışmalıdır ki, şagirdlər müasir texnologiyanın aşladığı biliklə yanaşı, əsrlərin böyük alimlərinin, söz ustalarının ideyalarını əks etdirən, əsas bilik mənbəyi olan kitablara da məhəbbətlə yanaşsın, onların aşladığı elmi, əxlaqi-tərbiyəvi fikirlərdən bəhrələnsin. Bu gün ədəbiyyat müəllimlərinin qarşılaşdığı problemlərdən biri də şagirdlərin bədii əsərlərə marağının əvvəlki illərdən fərqli olaraq zəifliyi, qeyri-kütləviyyəsidir. Bu da bir ədəbiyyat müəllimi kimi mənəvi narahatlıq yaratmaqla bərabər, həm də suallar doğurur: Necə etməli, şagirdlərdə bu söz xəzinəsinə marağı necə oymalı? Bu suallar ətra-

fında apardığım araşdırmadan bu qənaətə gəlmişəm ki, zamanımızda bədii əsərlərə marağın zəif olması bir sıra səbəblərlə bağlıdır. Fikrimcə bunlar aşağıdakılardır:

1. Bu gün Azərbaycan artıq müstəqil, demokratik bir dövlətdir. Dövlətin demokratik mahiyyəti insanlara məcburi ideologiya yox, sərbəst düşüncə imkanı verdiyindən hər kəs öz marağına uyğun məşğuliyyət seçir.

2. İnsanların həyatına İKT dərin nüfuz etdiyindən onların əlavə məşğuliyyətə zamanları çatmır.

3. Ali təhsil müəssisələrində test sistemi daha çox dərslərdəki materiallar əsasında hazırlandığından əlavə materiallara marağı zəiflədir. Düşünürəm ki, səbəblərdən İKT çox vaxt əsas hesab olunsada, bizcə belə deyil. Çünki heç bir İKT bacarığı olmayan insanlar var ki, onların da bədii ədəbiyyata marağı zəifdir. Sovet dönəmində insanların bədii ədəbiyyata marağı ona görə güclü idi ki, o zaman bədii əsərləri oxuyanlar bilgilərini öz aralarında bölüşərək ətrafdakıları da maraqlandırır və onları

da bu əsərləri oxumağa sövq edirdilər. Bu gün isə insanları maraqlandıran motivasiya zəifdir. Belə bir məqamda böyük söz ustalarının müdrik ideyalarını əks etdirən, milli-mənəvi dəyərlərin mücəssəməsi olan bədii əsərlərə marağı artırmaq, uluların bizlərə yadigar qoyduğu humanizm, vətənə, el-obaya məhəbbət hissləri aşılardan bu qiymətli nümunələri sevdirmək biz ədəbiyyat müəllimlərinin qarşısında duran əsas tələblərdəndir.

Qeyd edək ki, təhsil sahəsində həyata keçirilən islahatlar, xüsusən kurikulumun tətbiqi şagirdlərdə oxu, yazı vərdişlərinin formalaşdırılması üçün

mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Artıq hafizəyə deyil, təfəkkürün inkişafına yönələn nəticəyönümlü təhsil hər bir şagirdə mütaliəyə, bədii əsərlərə marağın gücləndirilməsi üçün öyrədənə böyük stimül verir. Bədii əsərlərə marağın gücləndirilməsi üçün Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin hər il keçirdiyi "Ədəbiyyat biliciləri" müsabiqəsi də bu sahəyə olan marağı və tələbkarlığı artırır. Bir müəllim kimi mən də şagirdlərdə oxu və mütaliə vərdişlərini formalaşdırmaq, bədii əsərlərə marağı artırmaq üçün hər bir dərslərin xarakterinə uyğun üsul və vasitələrdən istifadə edirəm:

İlk öncə şagirdlərdə mütaliəyə maraqlı motivasiya yaradırəm. Bunun üçün 5-ci sinifdən 11-ci sinfə qədər tədris etdiyim Azərbaycan dili və ədəbiyyat dərslərində mövzudan asılı olaraq müzakirə olunan məsələlərə münasibət zamanı hər hansı bir əsərdən maraqlı məqamları xatırlatmaqla diqqəti həmin əsərə yönəldirəm. Tutaq ki, 5-ci sinifdə "Mükafat" mövzusunda tədris edərək əsas yolla 10 manatı əldə etmək istəyən Aysunun aqibətinin sonunun mənfiliklə nəticələnməyəcəyi haqqında şagirdlərin mülhizə dinləyərkən Azərbaycan xalq nağılı olan "Qazanınmış manat"dan Əhmədin

zəhmətlə qazandıqlarını atasının yandırması məqamını qıscaca xatırladırəm və bu, şagirdlərdə marağı oyudaraq onları həmin əsəri oxumağa sövq edir. Yaxud 8-ci sinifdə "Koroğlu ilə Bolu bəy", eləcə də "Qazan xanın oğlu Uruz bəyin dustağı olduğu boy"u tədris edərək şagirdlərdə həmin dastanlara marağı artırmaq üçün ayrı-ayrı boy və qollar haqqında məlumat verirəm və onlara bu dastanları oxumağı tövsiyə edirəm.

Dərslərimdə "Atalar sözü", "Bayatı", "Nəğmələr" adlandırığımız yarış üsulundan tez-tez istifadə edirəm. Bu, şagirdlərdə rəqabət bacarığını daha da gücləndirməklə yanaşı, həm də məqsədə çatmaq üçün ən əlverişli üsullardan biridir. Belə ki, vətənpərvərliklə bağlı bir mövzunu öyrəndikdə şagirdlərə tapşırıram ki, gələn dərstdə vətənpərvərliklə bağlı bayatı, yaxud atalar sözləri öyrənsinlər və bir-birini təkrarlamadan növbəli şəkildə onları söyləməklə yarışsınlar. Kim daha çox atalar sözü, yaxud bayatı söyləyərsə, o, qalib elan ediləcək. Şagirdlər bunu böyük maraqla icra edirlər. Nəticədə, şifahi ədəbiyyatın bu müdrik kəlamları və lirik nümunələri haqqında müəyyən biliklərə sahib olurlar.

Məktəbimizdə "Mənim sözü" adı altında bədii əsərlərə

xüsusi marağı olan şagirdlərdən ibarət birlik yaratmışıq. Ayda bir dəfə toplaşaraq bir bədii əsəri kitabxanadan götürür, onun haqqında məlumat verir və evdə növbəli şəkildə oxumağı tövsiyə edirəm, sonrakı toplantıda isə həmin əsər haqqında təəssüratları bölüşürük. Ən gözəl mülhizə yürüdən şagird il boyu qeyd olunaraq məktəb şagirdləri arasında "İlin ən yaxşı söz sahibi" kimi fəxri fərman və hədiyyə ilə mükafatlandırılır. Bəzən bu müzakirəyə valideynlər də qoşularaq, şagirdlərin ruhlanmasına təkan verirlər.

Məktəb tədbirlərində Azərbaycan sənətkarlarının qəhrəmanlığı, vətənpərvərlik ruhlu lirik əsərlərindən, dramatik əsərlərdən bədii qiraətlər ifa etmək də şagirdlərdə bu sahəyə olan marağı artırır.

Bu kimi müxtəlif üsul və vasitələr şagirdlərdə bədii əsərlərə marağı formalaşdırır. Bunun nəticəsidir ki, artıq Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin keçirdiyi "Ədəbiyyat biliciləri" müsabiqəsində şagirdlərim istər rayon, istərsə də respublika mərhələsində qalib olmaqla nailiyyətlər əldə edir və gələcəkdə daha böyük uğurlar qazanmaq üçün xalqımızın mənəvi aləminin bədii ifadəsi olan söz xəzinəsinə daha məhəbbətlə yanaşır, həvəslə çalışırlar.